

**KAPRONCZAY KÁROLY:
SPIELMANN JÓZSEF (1917–1986)¹**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai, Gazda István
vezetésével, közreműködött: Szállási Árpád**

1986. augusztus 28-án hunyt el Spielmann József professzor, a marosvásárhelyi egyetem nyugalmazott orvostörténelem professzora, aki közel három évtizedig állt az orvostörténelmi tanszék élén, nevelte az orvosi hivatás szeretetére az ifjabb orvosnemzedékek sorát. Távozása váratlan volt, de élete utolsó hónapjainak súlyos betegsége már előre vetítették a tragikus esemény bekövetkeztét.

Spielmann József 1917. május 9-én született Mezővelkéren. Orvosi tanulmányait Kolozsvárott végezte, ahol orvosi diplomáját is szerezte. Medikusként fordult az orvostörténelem felé, tanítványa volt annak a Valeriu Bologna professzornak, akinek neve valóban összeforrt Erdély és az erdélyi népek orvostörténelmének kutatásával. Mestere nyomdokain járva valóban túl tudott tekinteni a mindennapos intrikákon, a gyakran embert alázó ellentéteken. Elsősorban magyarnak és erdélyinek tekintette magát, s ez tűnik ki felsorolni is nem könnyű orvostörténelmi tárgyú tanulmányaiból, tudományos ismeretterjesztő írásaiból, alapvetésnek számító orvos- és művelődéstörténeti könyveiből. Alapos ismerője volt az elmúlt századok hazai és európai orvostörténelmének, szintézist kereső munkák láttak napvilágot tollából. Szinte orvostörténelmünk minden korszakával foglalkozott, hatalmas irodalmi és levéltári anyagokat tárt fel kutatásaival. Talán orvostörténeti szemléletét legjobban 'A közjó szolgálatában'² című munkája tükrözi, melyben teljes képet ad orvostörténeti érdeklődésének minden területéről, elmélyült kutatásainak eredményeiről, a szakirodalomban való alapos tájékozottságáról. Munkáinak nagy erénye volt, hogy amikor a magyar orvosi írásbeliség, a magyar orvosi szakirodalom kialakulását, önállósodását kívánta bemutatni, azt mindig az európai orvostudomány fejlődése szemszögéből is megvilágította, igyekezett megkeresni a magyar fejlődés európai gyökereit, ösztönzőit és sajátos helyi vonásait. A szigorúan vett orvostörténeti kutatás eredményeit tágabb művelődéstörténeti kutatás kereteibe próbálta beágyazni, s azt is megkísérelte, hogy a tárgyalt jelenséget a társadalmi fejlődés tükrében is értelmezze. Különös figyelmet fordított a humán és a természettudományok érintkezési felületeinek megkeresésére. Hitte és vallotta, hogy az orvosi és a természettudományos „elsüllyedt örökség” napvilágra hozása az orvostörténészek feladata, s munkájuk eredményességéről majd csak a jövő mond ítéletet. Ennek szellemében tevékenykedett, nevelte az orvosi hivatás szeretetére – a múlt példáinak felsorolásával – az újabb orvosnemzedékeket.

Tanári és kutatói munkája mellett széles társadalmi tevékenységet is kifejtett. Évtizedeken keresztül a Román Orvostörténeti Társaság elnökségének tagja volt, legutóbb alelnöki tisztségét viselte. Egyik szervezője volt 1970-ben a bukaresti Nemzetközi Orvostörténeti Kongresszusnak, számos orvos- és gyógyszerésztörténeti konferencián és kongresszuson tartott előadást, több európai orvos- és művelődéstörténeti társaság hívta tagjai sorába. A Magyar Orvostörténeti Társaság Weszprémi István Emlékéremmel fejezte ki elismerését tudása előtt. Több alkalommal

volt a Magyar Orvostörténeti Társaság vendége, amellyel a kapcsolatát még az 1950-es évek legelején teremtette meg (az Orvostörténeti Közleményekben Mátyus Istvánról és Nyulas Ferencről jelentek meg értékes publikációi – *a szerk. kieg.*).³

Élete utolsó hónapjaiban – már súlyos betegen Budapesten – nagy terveket és célokat állított maga elé és talán a sors akarata volt, hogy legutolsó két írása magyar lapban – az Orvosi Hetilap hasábjain – jelenhetett meg.⁴ (...)

¹ Forrás: Kapronczay Károly: Spielmann József (1917–1986). = Orvosi Hetilap, 1987. p. 1259.

² Spielmann József: A közjó szolgálatában. Tudomány- és művelődéstörténeti tanulmányok. Bukarest, 1977. 351 p.

³ Spielmann Józsefnek az Orvostörténeti Közlemények hasábjain az alábbi nagyobb publikációi jelentek meg (– *a szerk. összeáll.*):

Spielmann József – Soós Pál: Nyulas Ferenc. = Orvostörténeti Közlemények 5 (1957) pp. 152–174.

Spielmann József – Horváth Miklós: Környezet- és munkaegészségtani kérdések Mátyus István munkáiban. = Orvostörténeti Közlemények 10–11 (1958) pp. 121–150.

Spielmann József: Adatok a nervista eszmék történetéhez Romániában. = Orvostörténeti Közlemények 27 (1963) pp. 205–222.

Spielmann József: Szotyori József (1767–1833). = Orvostörténeti Közlemények 31 (1964) pp. 9–39.

Spielmann József – Szőkefalvi-Nagy Zoltán – Soós Pál: A kémikus és balneológus Mátyus István és kora. = Orvostörténeti Közlemények 45 (1968) pp. 9–56.

Szőkefalvi-Nagy Zoltán – Spielmann József: Nyulas Ferenc életére és működésére vonatkozó újabb adatok. = Orvostörténeti Közlemények 60–61 (1971) pp. 97–131.

Szőkefalvi-Nagy Zoltán – Spielmann József – Vida Tivadar: Részletek Nyulas Ferenc újonnan megtalált műveiből. = Orvostörténeti Közlemények 60–61 (1971) pp. 295–330.

Spielmann József: Ave atque vale. Valeriu Bologa professzor emlékezete. = Orvostörténeti Közlemények 66–68 (1973) pp. 15–26.

Spielmann József: A kartéziánus szemlélet sodrában. = Orvostörténeti Közlemények 75–76 (1975) pp. 99–107.

Spielmann József: Történelmi reflexiók a népi orvoslás és az orvostudomány viszonyáról. = Orvostörténeti Közlemények Suppl. 11–12 (1979) pp. 35–50.

Spielmann József: A magyarországi latin nyelvű orvosi és természettudományos irodalom a XV–XVI. században. = Orvostörténeti Közlemények 109–112 (1985) pp. 83–89.

Spielmann József más szaklapokban megjelent néhány tanulmánya (– *a szerk. összeáll.*):

Spielmann József: Gheorghe Marinescu. = Orvosi Hetilap, 1963. pp. 652–655.

Spielmann József: Claude Bernard és a kísérletes orvostudomány módszertana. = Orvosi Hetilap, 1964. pp. 81–85.

Spielmann József: Bernardino Ramazzini. = Orvosi Hetilap, 1967. pp. 1995–1998.

Spielmann József: Bernardino Ramazzini kelet-európai hatásáról. = Orvosi Hetilap, 1967. pp. 2527–2531.

Szőkefalvi-Nagy Zoltán – Spielmann József: Adalékok a kolozsvári Orvosi Sebészeti Intézet első évtizedeinek történetéhez. = Orvosi Szemle, 1967. pp. 207–216, 216–226. (Magyar és román nyelven)

Spielmann József – Izsák Sámuel: Az erdélyi és máramarosi balneológia történetéből. = Orvosi Szemle, 1967. pp. 427–433.

Spielmann József – Csiky Kálmán: Egy méltatlanul elfelejtett tudós: Pándy Kálmán. = Orvosi Hetilap, 1968. pp. 1661–1664.

Spielmann József: Adam Chenot járványtani reformjainak hatása Erdélyben. = Orvosi Szemle, 1971. pp. 106–109.

Matis, J. – Kovács, S. Mária – Spielmann, J.: A nemibetegségek elleni küzdelem történetéből Marosvásárhelyt. (1800–1870). = Orvosi Szemle, 1971. pp. 476–480.

Spielmann József: Orvostörténeti arcképek: Bernardino Ramazzini (1633–1714). = Orvosi Szemle, 1972. pp. 233–236.

Spielmann, J. – Balázs, L.: Egy késő-kartéziánus erdélyi orvos: Huszti Szabó Dávi (1671–1710?). = Orvosi Szemle, 1973. pp. 271–278.

Ionescu, M. – Spielmann, J. – Mihail, N.: Johann Rummelin anatómiai ábrái (1613). = Orvosi Szemle, 1973. pp. 358–365.

Spielmann József – Spielmann Mihály: Kájoni János „Herbariuma”. = Gyógyszerészet, 1977. pp. 299–302.

Spielmann József – Tonk Sándor – Szőkefalvi Nagy Zoltán: Osztrák katonakórházak Erdélyben 1807-ben. = Orvosi Hetilap, 1978. pp. 1109–1112.

-
- Spielmann József – Spielmann Mihály: Kiegészítés Kájoni herbáriumához. = Gyógyszerészet, 1978. p. 145.
- Spielmann József – Maior, Ovidiu: Régi erdélyi gyógyszerészi eszköz. = Gyógyszerészet, 1979. pp. 177–181.
- Spielmann József – Maior, Ovidiu: A gyógyszerészeti dentológia kezdetei Erdélyben. = Gyógyszerészet, 1979. pp. 219–222.
- Spielmann József: Az erdélyi néptáplálkozás kérdései Mátyus István műveiben. = Orvosi Hetilap, 1982. pp. 1495–1498.
- Spielmann József: Egy 17. századi magyar nyelvű orvosi kéziratról. = Orvosi Hetilap, 1982. pp. 1748–1751.
- ⁴ Spielmann József: Az erdélyi és magyarországi skorbutjárványokról. = Orvosi Hetilap, 1986. pp. 463–466.
- Spielmann József: Adalékok a kisvérkör felfedezéséhez. = Orvosi Hetilap, 1986. pp. 1585–1588.